

NYE STANDARDER FOR LÅNESAMARBEJDET

I Danmark har vi verdens mest effektive system til teknisk samspil om lånesamarbejdet. I starten af årtusindet blev der etableret et system til bestilling med standardbaserede løsninger for automatiske opslag efter beholdning, fremsendelse af bestillinger og efterfølgende beskeder om bestillinger. Og det skal laves om! Det er rimeligt at spørge om hvorfor.

AF LEIF ANDRESEN, LEIF@KB.DK,
CHEFKONSULENT, DET KONGELIGE BIBLIOTEK

Men først lidt om hvad vi har nu. En låner bestiller en titel i bibliotek.dk, som ikke findes på hendes eget bibliotek. Der laves beholdningsopslag i 50 biblioteker. Hvis den ikke er på hylden nogle steder, slås op på yderligere 50 biblioteker. Er titlen hjemme på et bibliotek, går bestillingen til dette. Bestillingen går direkte ind i det lokale system og udtrækkes til plukkeliste. Efter udlån går en automatisk besked med materiale-id (stregkode eller RFID-id) til lånerens bibliotek. Materialet sendes med kørselsordningen og ved modtagelsen aflæses materiale-id, mail sendes til låner, og der sættes til afhentning.

Er der ikke nogen eksemplarer på hylden, sendes bestillingen til det bibliotek, som har den tidligste forventede leveringsdato. Bestillingen går ind i det lokale system uberørt af menneskehånd og først ved aflevering fanges materialet og går til ekspedition. Under udlånet udveksles evt. beskeder om fornyelser og hjemkaldelser. Sammen med en række andre funktioner (værkvisning, samspil via NCIP med lokalsystem om lånere og materiale på lånerens bibliotek) er dette rygraden i det automatiske lånesamarbejde.

Automatisering af lånesamarbejdet

Z39.50 er bæreprøtocol for både beholdningsopslag og fjernlånsbestillinger med henholdsvis Z39.50 Holdings Schema og ISO 10160/10161 som formater. Disse formater blev aldrig taget i brug andre steder end i Danmark, selvom de begge er en del af Z39.50 specifikationerne. I Danmark har vi ikke anvendt ISO 10160/10161 korrekt, da det anvendte format er XML og ikke standardens forældede indkodning af data. Der arbejdes ikke med standardernes synkroniserede funktioner i de to indblandede

systemer. Derved undgås en række problemer, men det indebærer, at der er i praksis ikke kan rykkes for ikke modtagne bestillinger.

Hvorfor er det nødvendigt at lave det om?

Z39.50 fungerer stadig - og ganske effektivt. Til søgning mellem biblioteker er det den mest brugte metode. Ikke blot i Danmark, også f.eks. Library of Congress er 80 % af modtagne søgninger (fra andre brugergrænseflader end deres egne) sendt via Z39.50. Udviklingen af Z39.50 er gået i stå for otte år siden. For nye systemer er Z39.50 flyttet fra at være en del af kernen til at være en teknisk overflade. Søgning håndteres, men ikke en "extended service" som vores XML-bestilling.

Mellem 2010 og 2012 blev dette drøftet flere gange i Styrelsen for Bibliotek og Mediers danZIG gruppe med systemleverandører m.v. Konklusionen var, at vi måtte finde en anden metode – enten som en dansk løsning eller bedst som en international løsning.

Allerede i maj 2011 blev det, på det årlige møde i ISOs tekniske komite om teknisk interoperabilitet for biblioteker, drøftet hvordan ISO 10160/10161 skulle håndteres med enighed om at disse standarder var forældede. En temadrøftelse året efter blev aftalt. På temamøde maj 2012 mødte en repræsentant for Ressource Sharing Initiative op – fordi dette initiativ var i gang med at udvikle en ny standard alene for ILL-transaktioner – uden den fornævnte systemsynkronisering.

Danmark blev bedt om at foreslå en New Work Item Proposal (NWIP) efter drøftelse i en international gruppe. Der blev etableret editorgruppe:

Undertegnede (Danmark), Ed Davidson (UK) og Clare MacKeigan (Canada). De sidstnævnte fra henholdsvis OCLC og Relais (leverandør af ILL-system) havde på den 10. nordiske ILL konference et indlæg om det nødvendige i at erstatte ISO 10160/-10161. Dette er bemærkelsesværdigt, fordi Relais og OCLC har fået ISO ILL til at fungere, men med mange løbende problemer.

Det videre forløb gik set med standardøjne hurtigt: NWIP vedtager i januar 2013, working group (WG14) nedsat februar med undertegnede som formand, en CD (committee draft) vedtaget maj og DIS (draft international standard) sendt til i juli med afslutning 6. december 2013. Endelig version blev sendt til ISO sekretariatet februar 2014 – hvor den lå fem måneder inden udgivelse af *ISO 18626:2014 Information and documentation -- Interlibrary Loan Transaction* 15. juni 2014. Dagen efter blev den danske profil udgivet.

Forberedelserne i Danmark

For beholdning var det muligt umiddelbart at tage udgangspunkt i *ISO 20775 Information and documentation -- Schema for holdings information*, som vi deltog i udviklingen af for at sikre, at den i Danmark kunne erstatte Z39.50 Holdings Schema. Derfor har det været enkelt at udvikle en dansk profil. I marts 2014 blev *Danish ISO 20775 profile for holdings requests* publiceret.

Disse profileringer af ISO 18626 og ISO 20775 vil gøre det muligt at videreføre den danske integrerede håndtering af opslag på beholdningsoplysninger og interurbane lånebestillinger. Det nye bliver en mulighed for mere effektiv administration af igangværende fjernlånsbestillinger med mulighed for enkle statusopslag. I den danske profil er i et informativt annex beskrevet, hvordan der automatisk kan hentes status på bestillinger, der ikke opfyldes til forventet tid og agere herudfra: besked til bibliotekar, hvis leveringstid er mere en bestemt tid eller ingenting, hvis levering er dagen efter.

ISO 18626 er ganske enkel: tre transaktioner: bestilling, og en besked fra långivende og en besked fra låntagende bibliotek. Beskederne kan bruges til alle gængse funktioner i en bestillings levetid. Standarden beskriver alene transaktioner og bruger samme transportmetode som NCIP (den amerikanske protokol for udlånstransaktioner). Hvordan disse håndteres i applikationer i begge ender ligger uden for standarden. Men noget af det interessante ved denne standard er de funktioner, der kan laves i applikationen.

Det videre arbejde i Danmark og internationalt

Implementeringen af den nye standard er i fuld gang. Folkebibliotekernes fælles bibliotekssystem anvender både ISO 18626 og ISO 20775. DBC er i gang med at få bibliotek.dk og DanBib til at understøtte disse. SirsiDynix er i gang med at forberede, at Syddansk Universitetsbibliotek (SDUB) kan bruge de nye standarder – så SDUB kan indgå i det automatiske lånesamarbejde. Også for DDElibra fra Axiell er ISO 18626 og ISO 20775 på planen for den kommende tid.

Når OCLC har implementeret ISO 18626, vil Statsbibliotekets formidling af internationale bestillinger for folkebibliotekerne kunne effektiviseres. Publiceringen af ISO 18626 betyder også, at forskningsbibliotekerne i kommende udbud af bibliotekssystemer kan henvise til en ny ISO standard – i stedet for en dansk variant af en forældet standard.

ISOs working group forsætter under ledelse af de tre editorer, og der er aftalt en række initiativer den kommende tid. ISO 19828 er på udviklingsplanen for OCLC, Relais, Axiell og som nævnt også for SirsiDynix.

Med udgangspunkt i et dansk behov blev der taget initiativ til en international standard med etablering af alliancer med andre aktører. Med en målrettet indsats blev gennemført en hurtig proces og en ny international standard kom på plads, så det passede i en dansk anvendelse. ●